

Tomáš Halík over de kracht van vragen

Maandagavond in de Stille Week, een kerk in den Haag, middenin het centrum. Mensen met verschillende kerkelijke achtergronden en van diverse leeftijden stromen toe. Benieuwd naar wat Tomáš Halík te vertellen heeft. Zijn boek [Geduld met God](#) is in korte tijd populair geworden. Wat is er aan de hand?

Nynke Dijkstra-Algra

Stevo Akkerman, journalist bij *Trouw*, is gespreksleider van de avond. Hij vertelt hoe hij in Praag het boek van Halík in handen kreeg. De eerste zin deed hem het boek kopen: 'Op veel punten ben ik het met atheïsten eens, vaak op bijna ieder punt – behalve in hun geloof dat God niet bestaat'.

Halík beschrijft in zijn boek de mensen in onze cultuur die zich atheïst noemen. Niet de overtuigde atheïsten, die geen twijfel toelaten. Halík heeft het over 'atheïsme of sadness' – een verdrietig atheïsme. Je zou misschien wel anders willen, maar er zijn te veel vragen, de scepsis is te groot. Halík wijst zijn publiek erop dat juist die vragen de moeite waard zijn: 'Vernietig ze niet met een snel antwoord, niet met apologetiek die niet verder helpt'.

Trage antwoorden

God zelf stelt ook nogal wat vragen, volgens Halík – aan ons. Jezus zelf roept God aan met de grote vraag: 'Mijn God, mijn God, waarom hebt U mij verlaten?' Een vraag van wanhoop, van protest, van grote eenzaamheid. En tegelijk een gebed. De vraag is gericht aan de God die in Jezus naar ons afdaalde. Het antwoord komt niet snel en gemakkelijk. Het antwoord klinkt met Pasen in de opstanding, maar onze wereld kent en herkent dat antwoord niet. Het antwoord is een stem die 'Maria' zegt. Het zijn de wonden getoond aan de discipel Thomas, zijn handen die brood breken. Het is een vreemdeling onderweg naar Emmaüs. Zo herkennen wij Jezus, die 'door God opnieuw in het speelveld wordt gezet'. Onze vragen krijgen tot op de dag van vandaag antwoorden in het geleefde leven, in onze ervaringen, in gebeurtenissen. Daarvoor is geduld en volharding nodig. Telkens weer lezen we de verhalen van de Schrift, in telkens andere levensomstandigheden. Gaandeweg komen we God op het spoor. Het gaat dus om grote, trage vragen en antwoorden die niet ongeduldig gegeven kunnen worden; antwoorden die je niet zomaar even 'uitlegt'. Maar opstanding gebeurt tot op de dag van vandaag. Pasen is een revolutie die nog steeds gaande is, als een ondergrondse rivier die af en toe opduikt.

Serius nemen

Erik Borgman, hoogleraar aan de Universiteit van Tilburg, was coreferent die avond. Hij sloot aan bij Halík, zodat van een debat eigenlijk geen sprake was. Ook de zaal leek vooral te bestaan uit fans. Was er niemand te vinden die voor meer vuurwerk had kunnen zorgen? Of is dat eigenlijk niet mogelijk, omdat je het niet met Halík oneens kunt zijn?

Pas gaandeweg komen we God op het spoor

Ook Borgman stelt dat geloven niet iets is dat je 'hebt'. Het is een kracht die j ou heeft, die jou voortduwt naar de toekomst. Het is terecht dat we vragen en scepsis serieus nemen. De vragen van de atheïst en scepticus zijn uiteindelijk ook de onze. Tegelijk, zo waarschuwde Borgman, is er ook een scepsis die n et vruchtbaar is, die niets meer voor mogelijk houdt en niets meer verwacht. Dat soort scepsis leidt tot cynisme en moet met alle kracht bestreden worden – bij jezelf en bij anderen.

Ook het atheïsme, vult Halík aan, heeft redenen voor twijfel en vragen. Het helpt ons niet verder als we alleen maar vechten tegen onze eigen schaduwen: als gelovigen de twijfels van de atheïsten aanvallen en de atheïsten de gelovige zekerheden. Neem jezelf serieus. Pas ervoor op dat je geen 'sunday ego' etaleert: een gelovige op zondag die op maandag overvallen wordt door twijfels en vragen. Wees eerlijk en heb geduld met alle vragen – met die van jezelf en met die van anderen – want vragen kunnen gebeden zijn.

Kanttekening

Dan toch maar een kanttekening van mijn kant. Die plaats ik bij Hal ıks klaarblijkelijke afkeer van apologetiek, zoals ik die bij hem proefde. Helpt apologetiek ons van de wal in de sloot? Dat hangt van je publiek af, denk ik. Goede, doordachte apologetiek is niet 'snel' of 'gemakkelijk' en kan mensen wel degelijk verder helpen in het nadenken over de grote vragen rond God en het leven. Ook hier komt het aan op luisteren: wie heb ik tegenover me? Mensen kunnen behoefte hebben aan redelijke antwoorden, aan een verstandig verhaal. Er zijn ook goede argumenten voor geloven in God, het geloof is niet uitsluitend een soort irrationele sprong in het diepe. Niet iedereen voelt zich thuis bij of aangesproken door Tim Keller of – andere opties – door Ren e van Woudenberg, Emmanuel Rutten en Jeroen de Ridder. Maar er zijn ook mensen die wel geholpen zijn met hun manier van redelijk, systematisch-analytisch redeneren.

Helpt apologetiek ons van de wal in de sloot?

De evangelische wereld is voor Halík al helemaal buiten beeld: te simpel, te 'zeker', te gemakkelijk. En ja, er valt veel aan te merken op snelle antwoorden die de vragen verdringen, op uitleg die het verhaal en het mysterie doodslaagt. Op een gloria dat het kyrie buiten beeld duwt. Maar geldt ook hier niet dat we vaak onze eigen schaduwen bevechten? Letten op je eigen zwakheid en de kracht van de ander helpt verder in het zoeken naar een begaanbare, liefst gezamenlijke weg.

Geloof en ongeloof

Halík nodigt ons uit tot luisteren. Naar onze cultuur, de mensen om ons heen, naar onszelf. Laat de vragen staan en laat ze ook toe. Het zijn ook de vragen van je eigen hart. Wij hoeven God niet te verdedigen. En  onder de vragen zit vaak verdriet en verlangen en hoop.

Is dat nieuw, vroeg ik me af? Het zijn de principes van goed pastoraat. Het laat zien dat geloof en ongelooft vaak dwars door elkaar heenlopen. Maar dat wisten we toch al? Zeker in de Protestantse Kerk. Tegelijk is Halík heel duidelijk over zijn eigen positie. Hij is geen atheïst, maar een gelovig mens; een priester die het gesprek zoekt met zijn omgeving, de cultuur waarin hij leeft. Misschien zit in die combinatie de aantrekkingskracht: geen makkelijke, snelle antwoorden, maar ook geen stilzwijgen en louter vertwijfeling. Het is Pasen geweest.

Ds. Nynke Dijkstra-Algra maakt deel uit van het team Missionair Werk en Kerkgroei van de Protestantse Kerk.

Tomáš Halík (1948, Praag) is rooms-katholiek priester, theoloog en hoogleraar filosofie en sociologie in Praag. In Tsjechië is hij invloedrijk binnen kerk, wetenschap en politiek, in Europa en de VS is hij vooral bekend geworden door zijn boek [Geduld met God](#) (2007). In 2011 kreeg het boek de Europese prijs voor het beste theologische boek, in 2014 verschenen in het Nederlands (Boekencentrum: Zoetermeer). In 2014 ontving Halík de Templetonprijs, een prijs voor uitzonderlijke bijdragen aan het bevestigen van de spirituele dimensie van het leven. Eerder werd de prijs o.a. uitgereikt aan Desmond Tutu, Charles Taylor en moeder Teresa.

In maart verscheen een tweede boek van Halík in Nederland: [De nacht van de biechtvader. Christelijk geloof in een tijd van onzekerheid](#). Boekencentrum: Zoetermeer, 192p. € 19,50